

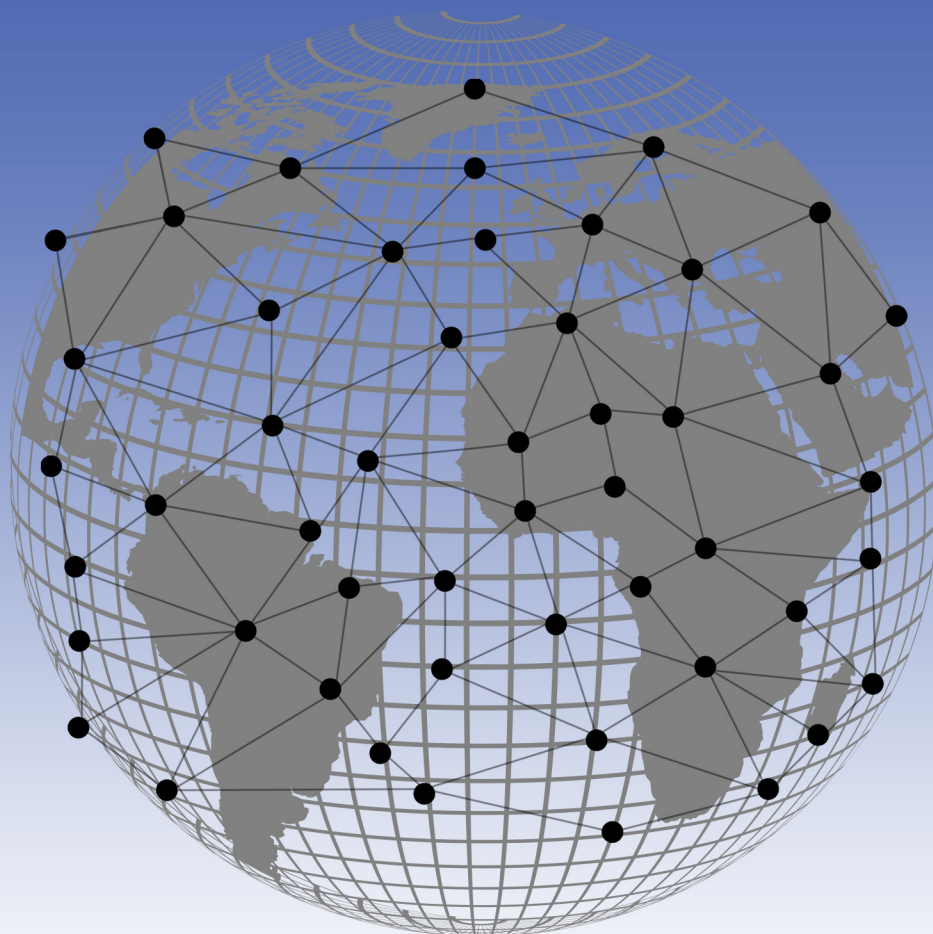

مرکز پژوهش‌های اتاق ایران

پایش تحولات تجارت جهانی (گزارش شماره پنجاه و سه)

در این شماره می‌خوانید:

- نظم جدید جهانی انرژی چین: خرید مقادیر فزاینده‌ای نفت و گاز طبیعی مایع شده از ایران، ونزوئلا، روسیه و برخی از کشورهای آفریقایی از سوی چین به واحد پول یوان
- سرمایه‌گذاری ۱۱ میلیارد دلاری آرامکو و شرکت توتال در مجتمع نفتی جدید در عربستان
- رونمایی دومی از یک طرح توسعه اقتصادی بلندپروازانه با هدف دو برابر کردن اندازه اقتصاد دومی در دهه آینده و تثبیت موقعیت آن در بین سه شهر برتر جهانی
- افزایش دو برابری سهم یوان در صندوق ثروت ملی روسیه

دی ۱۴۰۱

شناسنامه گزارش

مرکز پژوهش‌های اتاق ایران

عنوان:

پایش تحولات تجارت جهانی
(گزارش شماره پنجاه و سه)

مدیریت اقتصاد کلان و آینده پژوهی

تاریخ انتشار: دی ۱۴۰۱

واژه‌های کلیدی: باتری‌های الکتریکی، نظم جهانی جدید انرژی، الیگارشی روسیه، صندوق ثروت ملی، بازسازی اوکراین، آرامکو، توتال، انرژی‌های پاک

نشانی: تهران، خیابان طالقانی، نبش خیابان شهید موسوی (فرصت)، پلاک ۱۷۵

سلسله گزارش‌های "پایش تحولات تجارت جهانی" رویدادهای کلیدی در محیط ژئواکونومیک ایران را مورد بحث و بررسی قرار می‌دهد. در این قالب، رویدادهای کلیدی از منظر تاثیرگذاری بر دیپلماسی اقتصادی و موقعیت ژئواکونومیک ایران مورد توجه قرار می‌گیرند. هدف از تهیه این گزارش که به صورت ماهانه از سوی مرکز پژوهش‌های اتاق ایران منتشر خواهد شد ارائه تصویری روشن از محیط ژئواکونومیک ایران و فرصت‌ها و تهدیدهای ایران در این فضا است.

فهرست مطالب

۵	مقدمه
۶	تحولات جهانی
۱۰	تحولات منطقه‌ای
۱۵	داده‌های تازه

مقدمه

ایران در اقتصاد سیاسی بین‌الملل موقعیتی دوگانه دارد. از یک سو ارتباطات بین‌المللی این کشور به کمترین میزان در دهه‌های اخیر رسیده است و از دیگر سو کشور به صورت مضاعف از تحولات در محیط روانی و عملیاتی اقتصاد سیاسی بین‌الملل متأثر می‌شود. سلسله گزارش‌های "پایش تحولات تجارت جهانی"، باهدف بررسی رویدادهای بااهمیت از منظر تأثیرگذاری بر دیپلماسی اقتصادی و موقعیت ژئواکونومیک ایران، در دولایه جهانی و منطقه‌ای به رشته تحریر درآمده است. در این گزارش، گلچینی از تحولات اخیر در دولایه جهانی و منطقه‌ای محیط ژئواکونومیک ایران مورد بحث و بررسی قرار گرفته‌اند.

تحولات جهانی

تسلط چین بر بازار باتری‌های الکتریکی

باتری‌های الکتریکی یکی از حوزه‌های کلیدی رقابت میان کشورها و شرکت‌ها محسوب می‌شود. آمارهای جدیدی که در تایمز مالی منتشر شده، نشان می‌دهد تولیدکنندگان باتری چینی تسلط خود را بر عرضه جهانی گسترش داده‌اند؛ به نحوی که دو تولیدکننده برتر در مجموع به سهم ۵۰ درصدی از بازار دست یافته و رقبای کره‌جنوبی و ژاپنی را پشت سر گذاشته‌اند.

CATL، تأمین‌کننده باتری‌های الکتریکی خودروسازان از جمله تسلا و فولکس واگن، در ۱۱ ماه منتهی به پایان نوامبر، با رشد دو برابری، فروش باتری خود را به ۱۶۵,۷ گیگاوات ساعت رساند که برای تقریباً ۳,۳ میلیون خودروی الکتریکی با سایز متوسط کافی است. این امر باعث پیشتازی این شرکت به عنوان بزرگترین تولیدکننده جهان شده و سهم بازار آن را به ۳۷,۱ درصد می‌رساند که از ۳۲,۲ درصد در سال ۲۰۲۱ فراتر رفته است. شرکت BYD دومین تولیدکننده بزرگ باتری‌های الکتریکی چین نیز به سرعت سهم خود از بازار جهانی را افزایش می‌دهد؛ فروش باتری آن تقریباً سه برابر شده و به ۶۰ گیگاوات ساعت در سال ۲۰۲۲ رسیده است. این رشد موجب شده این شرکت سهم خود از بازار جهانی را به ۱۳,۶ درصد افزایش دهد. داده‌ها نشان می‌دهد که شرکت LG Energy Solution کره و پاناسونیک ژاپن، رشد کمتر از ۱۰ درصدی را در ۱۱ ماهه نخست سال ۲۰۲۲ ثبت کرده‌اند. نکته جالب آنکه BYD جایگزین ال‌جی، به عنوان دومین تولیدکننده بزرگ در دنیا شده است.

با وجود رشد دو برابری فروش خودروهای برقی چین طی سال‌های اخیر و ارتقاء فروش به ۶,۴ تا ۶,۵ میلیون خودرو در سال ۲۰۲۲، پیش‌بینی می‌شود در سال جاری با لغو یارانه‌ها، فروش این کشور تا ۳۰ درصد کاهش یابد؛ برخی از تحلیلگران پیش‌بینی کرده‌اند که با تشدید رقابت در داخل و خارج از کشور، سهم بازار CATL و BYD کاهش می‌یابد، اما این لحظه هنوز فرا نرسیده است؛ عواملی از جمله نقاط قوت CATL در توسعه فناوری، کنترل زنجیره تأمین و صرفه‌جویی، در مقایسه با سایر خودروسازان، به آن برتری داده است. برخی از تحلیلگران معتقدند که شرکت CATL، قادر است تا با تلاش بسیار، موقعیت برتر خود را حفظ کند، اما در بلندمدت با رقابت شرکت‌های کره‌جنوبی و سیاست انرژی پاک ایالات متحده روبرو خواهد شد.

عامل دیگری که به شرکت‌های چینی در گرفتن سهم بیشتری از بازار کمک کرده، کمبود مواد خام مانند نیکل و لیتیوم و قیمت بالای آنها بوده است که باعث تشویق شرکت‌های خودروسازی اروپایی مانند فولکس واگن و ولوو به استفاده از باتری‌های ارزان‌تر چینی شده است. شایان توجه است که ارزش بازار شرکت CATL، حدود ۱۴۰ میلیارد دلار است.

تأکید بر این امر حائز اهمیت است که تعمیق برتری CATL در این صنعت، با ایجاد و گسترش خطوط تولید در سراسر اروپا و آمریکای شمالی حادث می‌شود. در همین راستا، این شرکت ماه گذشته تولید در

شعبه آلمانی خود را آغاز کرد که به عنوان اولین شعبه این شرکت در خارج از چین به شمار می‌رود. دومین خط تولید این شرکت در خارج از چین، یک کارخانه عظیم ۱۰۰ گیگاوات ساعتی در مجارستان خواهد بود.

نظم جهانی جدید انرژی در حال شکل‌گیری است؟

فاینانشال تایمز اخیراً در تحلیلی سفر رییس جمهور چین به عربستان را نقطه عطفی در شکل‌گیری نظم جدید انرژی در جهان خوانده است. در این تحلیل آمده است که دیدار فرانکلین روزولت، رئیس‌جمهور ایالات متحده با پادشاه عربستان سعودی، عبدالعزیز بن سعود، در ۱۴ فوریه سال ۱۹۴۵ را می‌توان نقطه آغاز یکی از مهم‌ترین اتحادهای ژئوپلیتیکی ۷۰ سال گذشته به شمار آورد که در آن ایجاد امنیت ایالات متحده در خاورمیانه با نفت، معامله شد.

اما به نظر می‌رسد که شرایط تغییر کرده است و سال ۲۰۲۳ را می‌توان به عنوان سالی که این معامله بزرگ شروع به تغییر کرد، به شمار آورد. زیرا نظم جهانی انرژی جدید بین چین و خاورمیانه در حال شکل‌گیری است؛ مدتی است که چین مقادیر فزاینده‌ای نفت و گاز طبیعی مایع شده را از ایران، ونزوئلا، روسیه و برخی از کشورهای آفریقایی به واحد پول خود، یوان، خریداری می‌کند.

علاوه بر این، می‌توان دیدار اخیر رییس‌جمهور چین با رهبران عربستان سعودی و شورای همکاری خلیج فارس را به عنوان نقطه عطفی به شمار آورد.

به عقیده برخی از کارشناسان، چین قصد دارد تا به عنوان بخشی از تلاش بزرگ‌تر خود به منظور دلارزدایی از تجارت کشورهای به اصطلاح بریکس، شامل برزیل، روسیه، هند، چین و همچنین تجارت با بسیاری از نقاط دیگر جهان، به ویژه پس از آنکه از ذخایر دلار به عنوان اسلحه در پی حمله روسیه به اوکراین استفاده شد، بهره بگیرد و قوانین بازار جهانی انرژی را مجدداً طراحی و بازنویسی نماید.

در واقع، بخش بسیار بیشتری از تجارت نفت، با رنمینی انجام خواهد شد. بر اساس سخنان شی، چین نه تنها واردات خود از کشورهای شورای همکاری خلیج فارس را طی سه تا پنج سال آینده به طور چشمگیری افزایش خواهد داد، بلکه به سمت "همکاری همه‌جانبه در زمینه انرژی" حرکت خواهد کرد که شامل اکتشاف و تولید مشترک در مکان‌هایی مانند دریای چین جنوبی و همچنین سرمایه‌گذاری در پالایشگاه‌ها، مواد شیمیایی و پلاستیک می‌باشد. چین امیدوار است که تمام هزینه آن را تا سال ۲۰۲۵ در بورس نفت و گاز شانگهای به رنمینی پرداخت کند.

این امر، یک تحول عظیم در تجارت جهانی انرژی به شمار می‌رود. روسیه، ایران و ونزوئلا، ۴۰ درصد از ذخایر اثبات شده نفت اوپک پلاس را در اختیار دارند و علاوه بر این، هر سه کشور، نفت خود را با اعمال تخفیف زیاد به چین می‌فروشند. از سوی دیگر، کشورهای شورای همکاری خلیج فارس نیز ۴۰ درصد دیگر از ذخایر اثبات شده نفت جهان را در اختیار دارند. ۲۰ درصد باقی مانده در مناطقی در مدار روسیه و چین قرار دارد.

هر چند که برخی از کارشناسان، نسبت به فراگیری پتروپوان و به طور کلی کاهش قدرت سیستم مالی مبتنی بر دلار تردید دارند و چین را فاقد همان سطح از اعتماد جهانی، حاکمیت قانون یا نقدینگی ارز ذخیره‌ای که ایالات متحده از آنها برخوردار است، می‌دانند و مدعی‌اند که این امر سایر کشورها را نسبت به تجارت با رنمینبی کم‌رغبت می‌سازد.

این نکته حائز اهمیت است که اگرچه بازار نفت تحت تسلط کشورهای است که با چین (حداقل از نظر اقتصاد سیاسی) نسبت به ایالات متحده اشتراکات بیشتری دارند، اما چینی‌ها با تبدیل رنمینبی به طلا در مبادلات طلای شانگهای و هنگ کنگ، در واقع یک شبکه امنیتی مالی ایجاد کرده‌اند.

در حال حاضر چشم‌انداز انرژی ارزان، بسیاری از کسب و کارهای صنعتی غربی را به چین می‌کشاند. در همین راستا می‌توان به اقدام اخیر BASF آلمان برای کوچک کردن کارخانه اصلی خود در لودویگشافن و انتقال عملیات شیمیایی آن به چین اشاره نمود. این امر می‌تواند آغازی باشد برای پدیده‌ای که از آن تحت عنوان روند "مزرعه به سفره" نام می‌برند که در آن چین به دنبال کسب ارزش بیشتری است. در واقع چین با استفاده از انرژی ارزان به عنوان یک مشوق، تولید محلی خود را افزایش داده است. (تعدادی از تولیدکنندگان اروپایی نیز به دلیل هزینه کمتر انرژی در ایالات متحده کسب و کار خود در این کشور را افزایش داده‌اند). شایان توجه است که کنترل چین بر ذخایر انرژی بیشتر و محصولاتی که از آنها سرچشمه می‌گیرد، می‌تواند عامل مهم جدیدی در ایجاد تورم در غرب باشد.

آثار تحریم‌ها بر سرمایه‌الیکارش روسیه

بر اساس گزارش‌های رسانه‌های روسی، میلیارد‌های روسی از پایان فوریه تا انتهای دسامبر، بیش از ۹۳ میلیارد دلار از دارایی خود را از دست داده‌اند؛ بدین معنا که بسیاری از دارایی‌های آنها در غرب بلوکه شده است. از این میزان، حدود ۴۶٫۶ میلیارد دلار تقریباً بلافاصله پس از آغاز جنگ روسیه در اوکراین و ۴۷ میلیارد دلار باقیمانده نیز طی ماه‌های بعد با تحریم‌های بی‌سابقه کشورهای غربی بر علیه روسیه از دست رفت. به‌ویژه این محدودیت‌ها، ثروتمندان روس نزدیک به قدرت را در روسیه هدف قرار داده است؛ به‌نحوی که بسیاری از چهره‌های برجسته تجاری، دسترسی خود به دارایی‌هایشان در غرب را کاملاً از دست داده‌اند. با این حال، میلیارد‌های روسی تنها کسانی نبودند که شاهد کاهش ثروت خود در سال ۲۰۲۲ بودند. در مجموع، ۵۰۰ نفر از ثروتمندترین افراد جهان از سال ۲۰۲۱ حدود ۱٫۴ تریلیون دلار از دست داده‌اند. نکته حائز اهمیت آنکه مسکو بارها از تحریم‌های غرب انتقاد کرده و اقدامات محدودکننده علیه بازرگانان روسی را «راهزنی بین‌المللی» و مسدود کردن دارایی‌های آنها را «سرقت» خوانده است.

افزایش مجدد صادرات گاز روسیه به چین

اخیراً مدیرعامل شرکت گاز پروم اعلام کرد این شرکت از اول ژانویه ۲۰۲۳ به «سطح بسیار مهم جدیدی» در صادرات گاز به چین رسیده است و طی سال گذشته، به درخواست پکن، عرضه گاز به طور منظم از

تعهدات قراردادی فراتر رفته است. گازپروم قصد دارد با برنامه‌ریزی مسیرهای حمل و نقل گاز بیشتر، صدور گاز به چین را افزایش دهد.

علیرغم افزایش حجم صادرات گاز شرکت گازپروم به چین در سال گذشته، اما حجم کلی صادرات این شرکت در سال ۲۰۲۲ در مقایسه با سال ۲۰۲۱، حدوداً با کاهش ۴۵ درصدی مواجه شده است. علاوه بر این، تولید گاز این شرکت نیز حدود ۲۰ درصد کاهش یافته است. شایان ذکر است که صادرات گاز این شرکت به اروپا -بزرگترین مشتری آن- در سال گذشته در پی تحریم‌های ضد روسیه و همچنین وقوع انفجارهایی که به دو خط لوله گاز نورد استریم آسیب رساند، متوقف شد.

افزایش شدید صادرات گاز روسیه به چین، به معنای گشودگی درهای چین به روی روسیه گرفتار و تبدیل شدن روسیه به پمپ بنزین اقتصاد چین است. انرژی ارزان روسیه منافع بی‌شماری برای بیجینگ به همراه خواهد داشت. بهترین وضعیتی که چین می‌توانست متصور شود، حذف روسیه از بازار اروپا و تضعیف موقعیت آن در برابر چین به عنوان بزرگترین بازار انرژی جهان است. چین حالا تمامی کیک انرژی روسیه را در اختیار دارد.

افزایش دو برابری سهم یوان در صندوق ثروت ملی روسیه

اخیراً وزارت دارایی روسیه اعلام کرد که حداکثر سهم یوان چین در صندوق ثروت ملی روسیه (NWF)، به دو برابر یعنی به ۶۰ درصد افزایش می‌یابد، زیرا مسکو قصد دارد تا تجارت با ارزش‌های کشورهای غیردوست را کاهش دهد. علاوه بر این، سهم مجاز طلا در NWF نیز به دو برابر افزایش یافته و به ۴۰ درصد خواهد رسید؛ این در حالی است که موجودی پوند انگلیس و ین ژاپن به صفر کاهش یافته است. این صندوق که درآمد حاصل از صادرات نفت را ذخیره می‌کند، برای حمایت از سیستم بانکشستی ملی و کمک به پوشش کسری بودجه در صورت نیاز ایجاد شده است. دارایی‌های این صندوق تا اول دسامبر، بالغ بر ۱۸۶٫۵ میلیارد دلار بود.

وزارت دارایی روسیه اعلام کرده که به کاهش پیوسته سهم ارز کشورهای «غیر دوست» در ساختار دارایی‌های صندوق ثروت ملی ادامه خواهد داد. رئیس بورس روسیه نیز اخیراً اعلام کرد که یوان در مبادلات بورس مسکو، دلار آمریکا را تحت فشار قرار داده است. وی عنوان کرد که در سال ۲۰۲۳ حجم معاملات یوان-روبل از حجم معاملات دلار-روبل پیشی خواهد گرفت، زیرا پیوندهای مالی بین مسکو و پکن پیوسته در حال افزایش است.

توقف واردات گاز روسیه توسط بریتانیا

بریتانیا از اول ژانویه ۲۰۲۳، ممنوعیت واردات گاز طبیعی مایع روسیه (LNG) را اجرایی کرده است. این تصمیم در اواخر ماه اکتبر اعلام شده بود و هدف از این اقدام، کاهش وابستگی انگلیس به انرژی روسیه و همچنین کاهش درآمدهای انرژی روسیه عنوان شده بود.

بریتانیا به طور متوسط سالانه حدود ۷۵ میلیارد متر مکعب گاز مصرف می‌کند. در سال ۲۰۲۱، این کشور

۳,۱۲ میلیارد متر مکعب گاز از روسیه وارد کرد که حدود ۴ درصد از کل مصرف این کشور را تشکیل می‌داد. در سال ۲۰۲۲ و در مقایسه با سال ۲۰۲۱، واردات گاز از روسیه ۷۵ درصد کاهش یافته بود. انگلیس تصمیم دارد تا در سال ۲۰۲۳، LNG روسیه را با منابع قطر و آذربایجان جایگزین کند. شایان توجه است که بر اساس گزارش دفتر آمار ملی بریتانیا در سال ۲۰۲۱، روسیه، بزرگ‌ترین تأمین‌کننده نفت تصفیه‌شده بریتانیا بوده و ۲۴ درصد از کل واردات این کشور را تأمین می‌کرد. علاوه بر این، ۵,۹ درصد از واردات نفت خام از روسیه تأمین می‌شد. بر اساس آمار منتشر شده در سال ۲۰۲۲، ایالات متحده بزرگترین منبع تأمین ال‌ان‌جی برای بریتانیا بوده است.

بازسازی اوکراین از طریق دارایی‌های مصادره شده روسیه؟

بر اساس گزارش‌های رسانه‌های روسی، آلمان به منظور تأمین مالی بازسازی اوکراین، آماده استفاده از دارایی‌های بانک مرکزی روسیه است که از سال گذشته در پی تحریم‌ها مسدود شده است؛ هر چند که تاکنون این تصمیم را به صورت رسمی اعلام نکرده‌اند. شایان توجه است که اتحادیه اروپا و گروه ۷، حدود ۳۰۰ میلیارد یورو (۳۱۱ میلیارد دلار) از ذخایر بانک مرکزی روسیه و میلیاردها دارایی متعلق به بازرگانان تحریم شده روسیه را مسدود کرده‌اند. رئیس کمیسیون اروپا، پیشتر عنوان کرده بود که اتحادیه اروپا به دنبال «راه‌های قانونی» برای مصادره دارایی‌های روسیه برای استفاده در اوکراین است. این در حالی است که تاکنون ایالات متحده به دلیل نگرانی از وارد شدن لطمه به شهرت این کشور به عنوان پناهگاه امن دارایی‌های خارجی، محتاط تر عمل کرده است. بانک مرکزی روسیه اخیراً اعلام کرد، علی‌رغم این واقعیت که دارایی‌های روسیه از نظر قانونی مصادره نشده است، اما شانس بازگرداندن دارایی‌های مسدود شده روسیه به دلیل تحریم‌ها را «بسیار کم» می‌داند.

تحولات منطقه‌ای

طرح اقتصادی ۸ میلیارد دلاری دوبی

دوبی اخیراً از یک طرح توسعه اقتصادی بلندپروازانه رونمایی کرد. شیخ محمد بن راشد آل مکتوم، حاکم دوبی گفت: دستور کار اقتصادی دوبی موسوم به D33، اهداف اقتصادی به ارزش ۳۲ تریلیون درهم امارات (۸,۷۱ تریلیون دلار) را در ۱۰ سال آینده پیگیری می‌کند. طبق بیانیه مطبوعاتی حاکم دوبی، جنبه‌های قابل توجه این طرح عبارت است از:

- دو برابر شدن تجارت خارجی دوبی و گشودن مسیرهای تجارت با ۴۰۰ شهر دیگر
- توسعه تولید صنعتی سبز و پایدار
- راه‌اندازی "کریدورهای اقتصادی آینده" با آفریقا، آمریکای لاتین و آسیای جنوب شرقی
- یافتن شغل برای ۶۵۰۰۰ جوان اماراتی
- راه‌اندازی "Sandbox Dubai"، ابتکاری برای آزمایش فناوری‌های جدید و نوآورانه در این شیخ نشین

• شناسایی ۴۰۰ شرکت با پتانسیل بالا از نظر ظرفیت و رشد جهانی به منظور مورد حمایت قرار دادن هدف کلان این طرح، دو برابر کردن اندازه اقتصاد دوبی در دهه آینده و تثبیت موقعیت آن در بین سه شهر برتر جهانی است.

این طرح هم‌راستا با تغییرات اقتصادی عمده‌ای است که در دوبی و در سراسر امارات در حال وقوع است. سال گذشته، مرکز مالی بین‌المللی دوبی، مجوز هوش مصنوعی را با هدف جذب بیشتر شرکت‌های فناوری هوش مصنوعی و آینده‌نگر راه‌اندازی کرد. اداره خدمات مالی دوبی همچنین ابتکاری را برای محافظت از افشاگران و با هدف کاهش تخلفات مالی اعلام نمود. حجم تجارت امارات متحده عربی در سال ۲۰۲۲ به حدود ۶۰۰ میلیارد دلار رسید.

نقش آفرینی امارات در بخش لجستیک قزاقستان

اخیرا گروه بنادر AD Ports Group ابوظبی قراردادی را با قزاقستان به امضا رساند. این قرارداد در زمینه ایجاد یک سرمایه‌گذاری مشترک با Kazmortransflot، یکی از شرکت‌های تابعه شرکت دولتی نفت و گاز قزاقستان KazMunayGas جهت ارائه خدمات کشتیرانی و فراساحلی در دریای خزر است. AD Ports Group طی یک بیانیه مطبوعاتی، به خدماتی که در قالب این قرارداد ارائه خواهد کرد اشاره کرد:

- پشتیبانی دریایی از کشتی‌ها
- اقدامات برای اکتشاف اقیانوس یا استخراج مواد معدنی کف دریا
- بارگیری کانتینرها
- حمل و نقل وسایل نقلیه
- حمل و نقل نفت خام

سرمایه‌گذاری ۱۱ میلیارد دلاری آرامکو و شرکت توتال در مجتمع نفتی جدید در عربستان

اخیرا شرکت توتال اعلام کرد که سرمایه‌گذاری حدود ۱۱ میلیارد دلاری مشترک با شرکت نفت عربستان سعودی (آرامکو) با هدف ساخت مجتمع پتروشیمی جدید در عربستان سعودی صورت خواهد داد. ۶۲,۵ درصد از سهام این پروژه به عربستان سعودی و ۳۷,۵ درصد از آن به شرکت توتال تعلق خواهد داشت. اداره این مجموعه توسط هر دو شرکت انجام خواهد شد و با شرکت پالایش و پتروشیمی عربستان سعودی (SATORP) در الجبیل در سواحل شرقی عربستان سعودی یکپارچه خواهد شد. هدف از این همکاری، گسترش زنجیره ارزش با تولید مواد شیمیایی پیشرفته، کارآمدتر و تسریع پیشرفت صنعتی در عربستان عنوان شده است. بر اساس برنامه‌ریزی‌ها، ساخت این پروژه در سه ماهه نخست سال ۲۰۲۳ آغاز و در سال ۲۰۲۷ مورد بهره‌برداری قرار خواهد گرفت.

اهمیت این پروژه از آن جهت است که قابلیت ایجاد حدود ۷۰۰۰ شغل جدید در عربستان سعودی و همچنین امکان تبدیل گازهای خارج شده از پالایشگاه و نفت و همچنین اتان و بنزین طبیعی عرضه شده توسط

آرامکو به مواد شیمیایی با کیفیت و ارزش بالاتر را فراهم می‌سازد. این نکته حائز اهمیت است که عربستان، جنگ روسیه و اوکراین را به عنوان فرصتی در جهت ارتقای موقعیت خود در حوزه نفت و به عنوان محرک اقتصاد جهانی تلقی می‌کند. در همین راستا، آرامکو در ماه نوامبر اعلام کرد که ۷ میلیارد دلار در کره جنوبی سرمایه‌گذاری خواهد کرد و کار ساخت یک مجتمع تولید مواد پتروشیمی با ظرفیت تولید حداکثر ۳,۲ میلیون تن را در سال ۲۰۲۳ آغاز و تا سال ۲۰۲۶ تکمیل خواهد کرد.

عربستان در پی صادرات انرژی‌های پاک به کره جنوبی

همکاری‌های میان عربستان و کره جنوبی به ویژه در زمینه انرژی و اقتصادی در حال افزایش است. در همین راستا اخیراً عربستان یک محموله بزرگ آمونیاک آبی^۱ را به کره جنوبی صادر کرد؛ در واقع، آرامکو و شرکت صنایع پایه عربستان (SABIC)، ۲۵ هزار تن آمونیاک آبی را به شرکت Lotte Fine Chemicals کره جنوبی ارسال کرده‌اند.

آمونیاک آبی با توجه به جنبه کربن‌زدایی تولید آن، هزینه و مزایای زیست محیطی بالقوه زیادی دارد. هرچند که به عقیده برخی از کارشناسان، نه تنها تولید آمونیاک آبی به مقدار قابل توجهی انرژی نیاز دارد و لذا نه تنها انتشار کربن همچنان ادامه پیدا می‌کند، بلکه آمونیاک ماده‌ای سمی نیز به شمار می‌رود. نکته حائز اهمیت آنکه روابط عربستان و کره جنوبی در سال جاری تقویت شده است؛ تنها در ماه ژانویه، آرامکو با چندین شرکت از کره جنوبی از جمله Lotte Fine Chemicals یادداشت تفاهم امضا کرد که برخی از آنها مربوط به تبادل آمونیاک بود.

ارسال محموله آمونیاک آبی، در قالب سرمایه‌گذاری ۷ میلیارد دلاری عربستان سعودی در تاسیسات پتروشیمی کره جنوبی در پی سفر محمد بن سلمان، ولیعهد عربستان در ماه نوامبر به کره جنوبی، قابل ارزیابی است. هرچند که کره جنوبی تنها کشوری نیست که عربستان سعودی به آن آمونیاک آبی صادر کرده است؛ آرامکو در سال ۲۰۲۰، آمونیاک آبی را به ژاپن صادر کرده بود.

علیرغم کاهش واردات عربستان سعودی از کره جنوبی در سال گذشته، اما صادرات عربستان سعودی به کره جنوبی در مدت یک سال گذشته، به میزان قابل توجهی افزایش یافته است.

عمده صادرات عربستان به کره جنوبی در سال ۲۰۲۱ را سوخت‌های فسیلی و مشتقات آن تشکیل داده و خودرو، عمده صادرات کره جنوبی به عربستان سعودی بوده است.

شایان توجه است که سایر کشورهای خلیج فارس نیز اخیراً به تولید آمونیاک آبی علاقمند شده‌اند؛ در همین راستا، شرکت دولتی قطر انرژی در آگوست اعلام کرد که قصد احداث یک مرکز بزرگ تولید آمونیاک آبی را دارد. علاوه بر این، شرکت ملی نفت ابوظبی نیز در ژوئن، اقدام به صادرات آمونیاک آبی به ژاپن کرده بود.

۱ - آمونیاک آبی، یک منبع انرژی است که با جداسازی هیدروژن از دی اکسید کربن از طریق جذب کربن ایجاد می‌شود. سپس هیدروژن جدا شده با متان ترکیب می‌شود تا آمونیاک آبی تولید شود. آمونیاک آبی و هیدروژن آبی، هر دو از گاز طبیعی تولید می‌شوند.

مصر در دام بدهی چین

مصر قصد دارد در ۴۵ کیلومتری شرق قاهره، پایتخت جدید اداری با هزینه‌ای بالغ بر ۵۹ میلیارد دلار احداث کند تا ادارات دولتی مصر و جمعیتی حدود ۵ میلیون نفر را در خود جای دهد.

عبدالفتاح السیسی رییس جمهور مصر برای اولین بار در مارس ۲۰۱۵ برنامه خود برای احداث پایتخت اداری جدید را اعلام کرد و چین، یکی از اولین کشورهای خارجی بود که از این پروژه حمایت کرد و در سپتامبر همان سال، شرکت مهندسی ساخت و ساز دولتی چین قراردادی به ارزش ۱۵ میلیارد دلار برای تأمین مالی ساخت این شهر امضا کرد.

شایان توجه است که این اقدام چین، در راستای طرح یک تریلیون دلاری «ابتکار کمربند و جاده» (BRI) چین و سرمایه گذاری ده‌ها میلیارد دلار برای پروژه‌های زیربنایی در سراسر خاورمیانه صورت گرفته بود. در ساختار این شهر، ساخت نمادهای جاه‌طلبانه تعبیه شده است؛ به عنوان مثال، بلندترین ساختمان در آفریقا در این شهر در دست احداث است. علاوه بر این، در این شهر مقری به شکل هشت ضلعی برای استقرار نیروهای مسلح مصر ساخته خواهد شد که از نظر وسعت، از پنتاگون ایالات متحده بزرگتر است و بزرگترین مقر نظامی در جهان خواهد بود. همچنین این شهر دارای یک پارک مرکزی وسیع، دومین مسجد بزرگ جهان (پس از مکه) و دومین استادیوم ورزشی بزرگ در آفریقا خواهد بود.

این پروژه عظیم و جاه‌طلبانه، مورد انتقاد بسیاری است؛ برخی از کارشناسان معتقدند در حالی که فقر در حال افزایش است و کشور از تورم بالا رنج می‌برد، سیسی به جای تمرکز بر این مسائل ضروری تر، بر امور سطحی تأکید می‌کند.

در همین حال، به نظر می‌رسد که اقتصاد مصر در حال فروپاشی است؛ بدهی خارجی مصر به بالاترین حد خود رسیده است و دولت به بسته نجات ۳ میلیارد دلاری صندوق بین المللی پول (IMF) برای کمک به تقویت اقتصاد خود متکی است؛ ارزش پوند مصر در حال سقوط آزاد است؛ به نحوی که از ابتدای سال ۲۰۲۲، تقریباً ۵۰ درصد از ارزش خود را در برابر دلار آمریکا از دست داده است.

از آنجایی که عمده تأمین مالی و نیروی کار پروژه ساخت پایتخت جدید اداری مصر را چین متقبل شده و این هزینه از طریق استقراضی تأمین شده که طی ماه‌های آتی سررسید خواهد شد، احتمال وقوع یک بحران مالی جدی برای اقتصاد مصر و احتمال ایجاد مشکلاتی در روابط چین و مصر وجود دارد.

در واقع، چین چهارمین طلبکار بزرگ مصر به شمار می‌آید؛ میزان بدهی مصر به چین تا ژوئن سال ۲۰۲۲، بالغ بر ۷٫۸ میلیارد دلار بوده است. علاوه بر این، مصر به زودی قرار است معادل ۵۰۰ میلیون دلار اوراق قرضه یوانی از چین دریافت کند که از بهره بالایی نیز برخوردار است.

در حالی که مصر به طور فزاینده به منابع مالی چین متکی می‌شود که چین، از ابتدای اجرایی شدن ابتکار کمربند و جاده، همواره در معرض اتهام ایجاد "دام بدهی" برای کشورهای در حال توسعه قرار داشته است، منتقدین ابتکار کمربند و جاده، اینگونه استدلال می‌کنند که چین وام‌های گسترده‌ای به کشورهای

در حال توسعه ارائه می‌کند و رهبران این کشورها بدون در نظر گرفتن توانمندی کشورشان به منظور بازپرداخت این وام‌ها، از این اقدام چین استقبال می‌کنند، اما زمانی که وام‌ها سررسید می‌شود، کشورها از بازپرداخت ناتوانند و چین برای حل این معضل، امتیازات استعمارگرانه‌ای از این کشورها طلب می‌کند. هر چند که چین همواره این اتهامات را رد کرده است.

ارتقاء روابط میان ژاپن با عربستان سعودی و عمان

در دیدار اخیر وزیر اقتصاد، تجارت و صنعت ژاپن از برخی کشورهای خلیج فارس، چندین قرارداد در بخش انرژی با عربستان سعودی و عمان نهایی شد. عمان به دنبال افزایش صادرات گاز طبیعی خود است. از سوی دیگر عربستان سعودی نیز اخیراً به شدت نسبت به انرژی پاک و فناوری جذب کربن علاقمند شده است. در همین راستا، آرامکوی عربستان در ماه اکتبر اقدام به تأسیس یک صندوق با هدف تمرکز بر پروژه‌های مربوط به جذب کربن، هیدروژن و آمونیاک نمود.

شرکت دولتی گاز طبیعی مایع عمان (LNG)، سه قرارداد عرضه گاز طبیعی به مجموع ۲,۳۵ میلیون تن در سال با شرکت‌های ژاپنی Mitsui و Jera, Itouchu امضا کرد. موعد تحویل گاز عمان از سال ۲۰۲۵ خواهد بود. شایان توجه است که تولید گاز طبیعی مایع عمان در سال ۲۰۲۱ به بالاترین حد خود رسیده بود.

علاوه بر این، عمان و ژاپن توافقنامه‌های همکاری در زمینه هیدروژن، آمونیاک پاک، بازیافت کربن، نفت و گاز طبیعی امضا کردند. همچنین دو کشور در مورد سفر بدون روادید با یکدیگر به توافق رسیدند و یک توافقنامه امضا کردند. از سوی دیگر، طی سفر وزیر انرژی ژاپن به منطقه خلیج فارس، ژاپن و عربستان سعودی ۱۵ توافقنامه دوجانبه را امضا کردند.

پایان سرمایه گذاری نروژ در اسرائیل؟

صندوق ثروت حاکمیتی نروژ در حال بررسی کاهش یا قطع روابط خود با شرکت‌های اسرائیلی ناقض حقوق فلسطینی‌ها است. این صندوق در حال بررسی این موضوع است که آیا تمام روابط خود را با اسرائیل قطع کند یا سرمایه گذاری‌های بیشتر در شرکت‌های اسرائیلی را متوقف کند. اگرچه تاکنون تصمیمی از سوی این صندوق اعلام نشده است، اما این صندوق درخواست‌هایی را برای شفاف‌سازی در مورد فعالیت شرکت‌های اسرائیلی از جمله تمام بانک‌های بزرگ و سایر شرکت‌های بزرگ ارسال کرده است. احتمالاً تصمیم نهایی صندوق ثروت حاکمیتی نروژ در ماه‌های ابتدایی سال ۲۰۲۳ منتشر خواهد شد. این موضوع به فوریه ۲۰۲۰ برمی‌گردد؛ زمانی که سازمان ملل یک "لیست سیاه" از ۱۱۲ شرکت، سازمان و مؤسسه فعال اسرائیلی در کرانه باختری را منتشر کرد که ناقض حقوق فلسطینی‌ها بوده‌اند. این فهرست شامل تمام بانک‌های بزرگ اسرائیلی، شرکت‌های ارتباطات و انرژی، شرکت‌های حمل و نقل، سوپرمارکت‌های زنجیره‌ای بزرگ، شرکت‌های بزرگ ساختمانی و کارخانه‌ها بود.

یک سال بعد، صندوق ثروت حاکمیتی نروژ اعلام کرد که دارایی‌های خود در دو شرکت ساختمانی

اسرائیلی، Industry و Mivne و Shapir Engineering را که هر دو در حال ساخت شهرک‌هایی در کرانه باختری بودند، واگذار کرده است. از آن زمان، اسرائیل مبارزه دیپلماتیک و اقتصادی را با این صندوق آغاز کرده است. اسرائیل نگران است که سایر صندوق‌های سرمایه‌گذاری و شرکت‌های مستقل اروپایی از این تصمیم نروژ پیروی کنند.

البته اسرائیل مدعی است که حتی اگر نروژی‌ها و سایر شرکت‌ها به طور کامل از اسرائیل خارج شوند، شرکت‌های دیگری می‌توانند جای آنها را بگیرند. در همین راستا شرکت سرمایه‌گذاری EQT سوئد، سپتامبر گذشته اعلام کرد که قصد دارد در شرکت‌های فناوری پیشرو در اسرائیل و اروپا سرمایه‌گذاری کند. امارات متحده عربی در فوریه ۲۰۲۲ اعلام کرد که در دهه آینده سرمایه‌گذاری‌های بالغ بر ۱۰ میلیارد دلار در اسرائیل صورت خواهد داد. همچنین اخیراً یک صندوق سرمایه‌گذاری از ابوظبی کنترل شرکت بیمه و سرمایه‌گذاری فونیکس اسرائیل را به دست آورد.

سرمایه‌گذاری از شرق دور به ویژه از چین نیز افزایش یافته است. توافقی که در ماه ژوئیه بین اسرائیل، ایالات متحده، امارات متحده عربی و هند منعقد شد، منجر به رشد شدید روابط تجاری و اقتصادی می‌شود. مقامات اسرائیلی مدعی هستند که رشد صادرات گاز اسرائیل به اروپا پس از قطع شدن گاز روسیه در این قاره، فرصت دیپلماتیک قدرتمندی خواهد بود که می‌تواند به عنوان موازنه‌ای برای اقدامات نروژ عمل کند.

داده های تازه

تحولات ژئواکونومیک خاورمیانه در ۲۰۲۲

سال ۲۰۲۲ به شدت تحت تأثیر جنگ اوکراین و پیامدهای آن بر روابط اقتصادی روسیه و اروپا سپری شد، اما در این سال در خاورمیانه نیز تحولات ژئواکونومیک مهمی به‌ویژه در حوزه انرژی رخ داد. برخی از مهمترین تحولات منطقه در ادامه آمده است:

- توافق آرامکو با چین از تحولات مهم حوزه انرژی در خاورمیانه و در سال ۲۰۲۲ بود. پیشنهاد انعقاد قراردادی به منظور ساخت یک مجتمع پتروشیمی در شمال شرق چین برای اولین بار در سال ۲۰۱۹ مطرح شد؛ این توافق در ماه مارس ۲۰۲۲ نهایی شد. براساس قرارداد منعقد شده میان آرامکو و دولت چین، این مجتمع پالایش نفت خام را انجام خواهد داد. شایان توجه است که عربستان سعودی، تأمین‌کننده عمده نفت چین است و همکاری‌های فیما بین آنها به ویژه در حوزه نفت، طی سفر اخیر شی جین پینگ، به عربستان سعودی تقویت شد و منتج به انعقاد قراردادهای بیشتری با چین شد.
- در سال ۲۰۲۲ قطر و آلمان در مورد صادرات گاز طبیعی قطر به این کشور به توافق دست پیدا کردند. انعقاد این توافق، به ویژه در پی جنگ روسیه و اوکراین در اوایل سال ۲۰۲۲ و تلاش اروپا در جهت کاهش وابستگی گازی خود به روسیه قابل تحلیل است. بر اساس این توافق، گاز قطر از سال ۲۰۲۶ به آلمان صادر خواهد شد. امارات متحده عربی نیز در قالب طرح جایگزینی برای گاز روسیه، موفق

- شده بود قرارداد ارسال گاز طبیعی به آلمان را در ماه سپتامبر به امضای دو طرف برساند.
- شرکت قطر انرژی و سینوپک چین در ماه نوامبر ۲۰۲۲ قرارداد بزرگ گازی با یکدیگر امضا کردند. بر اساس این قرارداد، قطر سالانه ۴ میلیون تن گاز طبیعی مایع را در مدت ۲۷ سال به چین صادر خواهد کرد.
  - در سال ۲۰۲۲ اسرائیل و مراکش به منظور اکتشاف انرژی در سواحل مراکش به امضا رساندند. این توافق را می‌توان یکی دیگر از پیامدهای توافقنامه ابراهیم^۱ با میانجیگری دولت ترامپ به شمار آورد.
  - در سال ۲۰۲۲ کشورهای منطقه خلیج فارس، راهبرد کاهش وابستگی خود به نفت و گاز را پی گرفتند و در این راستا، انجام پروژه‌های متعدد در زمینه انرژی تجدیدپذیر مورد تأکید آنها بوده است. در ادامه به برخی از مهمترین اقدامات در زمینه انرژی خورشیدی، بادی و هیدروژن سبز در منطقه خلیج فارس در سال ۲۰۲۲ اشاره می‌شود:
  - صندوق سرمایه‌گذاری عمومی عربستان سعودی یک نیروگاه خورشیدی عظیم به ظرفیت ۲۰۶۰ مگاوات در غرب عربستان خواهد ساخت.
  - اعلام موافقت شرکت AMEA Power مستقر در دوبی با ساخت دو نیروگاه خورشیدی در مراکش.
  - نیروگاه خورشیدی الخرسعه قطر به بهره‌برداری رسید.
  - شرکت اماراتی انرژی‌های تجدیدپذیر "مصدر" توافقی را با کشور تانزانیا در مورد توسعه پروژه‌های بادی و خورشیدی خشکی در این کشور امضاء نمود.
  - شرکت AMEA Power طرح تأسیس یک نیروگاه خورشیدی و بادی در مصر را نهایی کرد.
  - شرکت AMEA Power برنده مناقصه ایجاد یک قرارداد خورشیدی در آفریقای جنوبی شد.
  - در خلال کنفرانس تغییرات آب و هوایی در مصر، دو کشور امارات و مصر در مورد ساخت یک مزرعه بادی جدید به توافق رسیدند.
  - شرکت ACWA Power عربستان سعودی با مصر در مورد ساخت یک پروژه تولید انرژی بادی در خلیج سوئز به توافق رسیدند.
  - شرکت BEEAH مستقر در شارجه اعلام کرد که یک کارخانه تبدیل زباله به هیدروژن سبز در امارات خواهد ساخت.
  - ADNOC و بریتیش پترولیوم در مورد همکاری در زمینه تولید هیدروژن سبز به تفاهم رسیدند.
  - شرکت سعودی "الفنار" قراردادی را با اداره کل منطقه اقتصادی کانال سوئز برای ساخت کارخانه هیدروژن سبز امضا کرد.
  - در سال ۲۰۲۲ دو کشور امارات متحده عربی و عربستان سعودی به شدت به دنبال بهبود روابط خود با کشورهای آفریقایی به ویژه در زمینه انرژی بودند. در گزارشی که توسط شرکت اماراتی انرژی‌های

۱- توافقنامه صلح اسرائیل-امارات متحده عربی و توافق‌نامه عادی سازی روابط بحرین - اسرائیل

- تجدیدپذیر مصدر در نوامبر منتشر شد، از آفریقا به عنوان یک قطب هیدروژنی بالقوه یاد شد.
- در سال ۲۰۲۲ دادگاه عالی فدرال عراق طی حکمی، صادرات مستقل انرژی توسط اقلیم کردستان را برخلاف قانون اساسی این کشور تشخیص داد. هرچند که دولت اقلیم کردستان (KRG) از پذیرش این حکم سرباز زد و مناقشه بین دولت عراق با دولت اقلیم کردستان بر سر صادرات انرژی همچنان ادامه یافت. شرکت‌های بین‌المللی انرژی در پی اعمال فشار بغداد، خروج از منطقه کردستان را آغاز کرده‌اند و احتمالاً این روند در سال آینده نیز ادامه خواهد یافت.
  - از زمان حصول توافق بین اسرائیل و لبنان در مورد مرزهای دریایی مورد مناقشه خود در ماه اکتبر سال ۲۰۲۲، لبنان اجرای پروژه‌های اکتشاف گاز خود را با شتاب پی گرفته است و در این راستا غول انرژی فرانسوی، توتال انرژی، این فرآیند را هدایت می‌کند.

کشف میدان گازی بزرگ در مصر

اخیراً مصر از کشف میدان گازی جدیدی خبر داده است. با کشف اخیر یک میدان گازی جدید در بلوک نرگس در شرق دریای مدیترانه، مصر امیدوار است به آرزوی خود مبنی بر تبدیل شدن به یک قطب انرژی و صادرکننده اصلی انرژی در منطقه برسد. حجم ذخایر این میدان جدید، ۹۹,۱۲ میلیارد متر مکعب برآورد شده است.

تولید گاز مصر در سال ۲۰۲۱ به ۶۷,۸ میلیارد مترمکعب رسید که نشان دهنده بر خورداری از ۱,۷ درصد از سهم بازار جهان و بهترین رقم در طی یک دهه اخیر بوده است. در دسامبر ۲۰۲۱، صادرات گاز طبیعی این کشور ۵۵۰۰ میلیون متر مکعب گزارش شد که نسبت به مدت مشابه سال پیش از آن که ۲۹۱۰ میلیون متر مکعب بود، حدوداً ۲ برابر افزایش پیدا کرد. اما روند تولید از آگوست ۲۰۲۱ کاهش یافت؛ به نحوی که در نیمه نخست سال ۲۰۲۲ شاهد کاهش ۳,۵ درصدی و تولید ۳۳,۵ میلیارد متر مکعب گاز بوده است. کشف میدان گازی اخیر در مصر، به امکان کاهش وابستگی اروپا به سوخت‌های فسیلی روسیه کمک خواهد کرد. لذا بر اهمیت مصر در معادلات بین‌المللی به شدت افزوده است. اتحادیه اروپا در ماه ژوئن و تنها چند ماه پس از آغاز جنگ اوکراین و روسیه، قراردادی را با مصر و اسرائیل به منظور افزایش صادرات گاز به اروپا از شرق مدیترانه امضا کرد و به صراحت هدف از آن را آزاد شدن از وابستگی به انرژی روسیه عنوان کرد.